

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Judith Herzberg
Titel	Kras
Jaar	1989
Uitvoering	Maatschappij Discordia /

Copyright (C) 1989 by Judith Herzberg

judith herzberg

KRAS

Personen

INA

Tegen de zeventig. Jaren geleden gescheiden.

DO

Oudste dochter, ongetrouwd. Topsecretaresse en kampioene typen en steno.

WILLIAM

Oudste zoon, dik. Kunsthandelaar in de zaak van de vader.

AGNES

Williams vrouw. Zonder beroep. Opzettelijk lief.

THEO

Tweede zoon. Handelaar op grote schaal in verschillende dingen: woonwijken, autofabrieken et cetera. Alpinist, gokker.

MARY

Zijn vrouw. Ex-balletdanseres. Mooi.

MANFRED

Derde zoon. Geniale wiskundige, milieubewust, spaarzaam.

MAY

Ex-balletdanseres. Ex-vriendin van Mary.

PA

Kunsthandelaar.

LYNN

Nieuwe vriendin van William.

eerste bedrijf

scène I

Dag.

Een totaal chaotische kamer die stijlvol ingericht is geweest; antieke meubelen, tapijten, lampen, schilderijen, boeken, alles dooréén gesmeten.

INA

Ik was wel blij dat die sleutelexpert meteen kwam. Dan voel ik me veel rustiger. Een aardige jonge man. Ik was zo blij dat de telefoon het nog deed.

DO

Ik snap niet waarom je aldoor maar zegt dat dat zo'n aardige jonge man was. Er zijn zoveel aardige jonge mannen.

INA

Heb ik dat al eens gezegd? Weet je dat ik dat niet meer weet?

DO

Nou denk je natuurlijk dat je ook nog seniel wordt. Maar van zoiets wordt iedereen seniel. Alles zo door elkaar. Dat is toch seniel? Als alles door elkaar ligt.

INA

We zijn er zó doorheen. Nog even doorzetten. Als je dit vergelijkt met vanochtend –

DO

De klootzakken. Moet je zien. Fotoalbums wat hebben ze dáár nou aan.

INA

Ze zoeken cash, egards hebben ze niet.

Laat eens zien.

verdiept zich

DO

O god, en mijn Barbie.

INA

Barbie?

Nou ja dat heb ik altijd een monster gevonden.

Ik heb nooit begrepen waarom die bewaard moest worden. En nog wel hier bij mij.

DO

Voor de kleinkinderen.

INA

Als we die hadden zou ik hopen dat ze meer smaak zouden hebben. Dat is toch truttig tot en met. Dat was mode toen jij klein was, twintig jaar geleden.

DO

Dertig jaar.

INA

Dertig jaar? Ik heb de anderen ook gebeld trouwens. Ze komen allemaal.

DO

Waarom? Je zegt net dat we er zó doorheen zijn. Als iedereen hier door elkaar komt lopen –

INA

Ik heb iets met jullie te bespreken. En ik verlang soms naar mijn kinderen.

Dat is toch niet zo gek. Na zoiets – dat je iedereen even wilt zien.

DO

Daar kan ik niet over meepraten.

INA

Onzin. Theo en Mary komen ook.

DO

Mary?

INA

Ja hoezo?

DO

loopt aangrenzende kamer in en roept Oh!

INA

Wat?

DO

Al papa's handjes!

INA

roept Had ik al gezien. Ik lijm ze wel.

DO

Al die vingertjes, hoe weet je nog welke vingers bij welk handje passen.

INA

Weet ik. Laat maar liggen.

DO

Wat zou pap dat vreselijk vinden als hij dat zag.

INA

Nee hoor, die handjes? Dat vonden wij leuk, als hij er weer één meebracht.

Wuif-handjes, grijphandjes, wijshandjes, hebhandjes, geefhandjes, krijghandjes

– *mag minder* Jullie hadden overal namen voor. Als hij er echt om gaf, had hij ze heus wel meegenomen.

DO

Hij wou het huis niet helemaal onttakelen.

INA

O nee? Denk je echt dat dat hem ooit een zorg geweest is? Toevallig werd de mode net: wit, leeg, strak. Dat is alles. Daarom hebben wij de handjes mogen houden. Stop ze maar in een doos, dat doe ik wel eens op een lange winteravond.

DO

nogsteeds vanuit andere kamer Oh, en moet je dit nou weer zien! *komt terug*

INA

Do, wil je even water opzetten, ze kunnen elk moment hier zijn. De Wedgewoodkopjes zijn nog heel, als je die even op het blad van oma zet –

DO

Do is tot je dienst. Welke thee, Earl Grey, Afternoon, Hibiscus –

INA

Waarom zei je zo: Mary?

DO

Zomaar.

INA

Is er iets?

DO

Als hij haar weer meebrengt, blijkbaar niet.

af en meteen weer op met ineengeslagen koekdoos of iets dergelijks

Moet je kijken, dat is toch niet normaal.

Ik bedoel: zo ver gaat een normale dief toch niet.

INA

Weet je wat, ik zal vragen of ze de volgende keer een beetje normalere dief kunnen sturen. Nu moet er wel even iets anders gehaald worden. Wacht.

komt met moeite op

DO

Nee, Do gaat al. Waarom zeg je niet gewoon: Do, wil je even dit of dat doen.

INA

Zei ik niet daarnet: Do wil je even water opzetten? Ik word zo vreselijk vergeetachtig. Ik dacht echt dat ik dat gezegd had. De bel. Dat zijn Theo en Mary.

DO

Do doet wel even open. *tot William en Agnes die binnenkomen* We dachten dat het Theo was.

WILLIAM

Nee, ik ben het maar.

DO

Ik ga tóch even iets lekkers halen. Ben zo terug.

wacht nog even op de wederzijdse begroeting

AGNES

Denk aan Williams lijn.

DO

Welke lijn.

WILLIAM

Schat! Wat een schat van een zuster. *zoent haar* Waar is de berooide koningin.

INA

Hier, tussen de rommel. *omhelst William, daarna Agnes* O darling! Wat heerlijk dat je er bent. Dat jullie er zijn. We zijn al bijna door de rommel heen. Hier, hier kan je al zitten.

WILLIAM

Mijn god, dat is grondig aangepakt. Wat zegt de polite.

INA

Die komen niet eens meer. Maar de sleutelexpert zei dat dit echt erg was. Die ziet natuurlijk elke dag van dit soort dingen, een buitengewoon aardige jongen. *lacht naar Do* Sorry. Ik schijn in herhaling te vervallen. Heerlijk dat jullie er zijn.

DO

Ik ben hier al de hele dag. *verwijt*

INA

Je schrikt zo enorm als je zo wakker wordt, het is net of je dan gevoeliger bent voor wat vriendelijkheid. Vandaar mijn gezeur over die sleutelexpert –

DO

Ik ga dus even wat voor jullie halen. *af*

INA

Jullie moeten niet vergeten Do te feliciteren, straks.

WILLIAM

Waar nou weer mee.

INA

Ze heeft weer eens gewonnen. Op alle fronten: snelheid, precisie.

AGNES

Geniale familie. Maar goed dat niemand kinderen heeft gekregen. Die zouden daar maar onder lijden, al die verwachtingen.

WILLIAM

Of ze zouden zelf halfgeniaal zijn.

INA

Zeg Will, waar zijn de hondjes?

AGNES

Die liggen thuis op hun zijden kussens, nadat Will ze helemaal heeft afgelikt, gezoend, geknuffeld, biefstuk gevoerd, tot ze niet meer konden. Hè, Will?

WILLIAM

Ja. We kunnen niet zo heel lang blijven in verband met de spijsvertering.

AGNES

De spijsvertering van de honden.

INA

God wat enig. Hebben jullie al foto's.

AGNES

Will wil een nieuwe polaroid kopen want hij heeft geen geduld om steeds met die filmpjes –

WILLIAM

Ik heb sowieso zo'n ding nodig voor de zaak.

INA

Papa heeft nooit een polaroid gehad.

WILLIAM

Toen hadden ze meer tijd. Alles gaat vlugger mam. Er is niet zoveel aanbod meer. Een goed doek heb ik soms nog geen halfuur in huis. Het geld brandt de verzamelaars in de handen. Verkopen is geen probleem, inkopen is het probleem. Als ik een uurtje met de honden speel is alles wat ik in huis heb intussen weer in prijs gestegen. Zo gaat dat.

Ik hoef er echt niet achterheen te zitten.

Die Turner moet je vasthouden. Nooit wegdoen. Nooit.

INA

Ik was van plan hem aan Do te geven voor haar verjaardag.

WILLIAM

Waarom. Waarom gaan alle goeie dingen naar Do. Zonder overleg met een van de anderen. Waarom juist Do.

AGNES

‘Do hééft zo weinig.’

WILLIAM

Omdat ze nooit iets aangedurfd heeft.

INA

Ja, daarom heeft ze weinig.

WILLIAM

Belachelijk.

INA

Hoe oud is hij nou ook weer precies?

de Turner

WILLIAM

Drie maanden. Ze zijn drie maanden. Ze bijten nog alles stuk.

AGNES

We hebben ze twee weken. Ik houd een lijst bij, hoeveel schoenen, pantoffels, een Perzisch kussen, een leren fauteuil –

WILLIAM

Een leren stoel is overdreven. Eén helft van een leren stoel. De andere helft beviel niet zo, waarom niet. Een raadsel.

AGNES

Will had afleiding nodig, hè Will.

WILLIAM

Niet zeiken, Agnes. God, wat zonde van die Turner, die komt daar bij de oorkondes te hangen. Waarom opeens zo vrijgevig. Heeft ze wel zo'n grote muur.

AGNES

Moeder is altijd vrijgevig geweest. Vandaar dat jij zo bent als je bent.

WILLIAM

Ja, maar dit is haar huwelijgs cadeau van pap geweest.

INA

Daarom heeft hij het hier gelaten. De Watteau en de Chardin en de Fantin-Latours –

WILLIAM

Ja ja ja. Dat weten we.

tot Agnes Hozzo, ben zoals ik ben.

AGNES

Ik heb een theorie. In de loop van het jaar ontwikkeld.

WILLIAM

Krijgen we niets te drinken van je.

INA

Het water staat op. Wat wil je hebben, schat.

WILLIAM

Koffie, nee thee.

INA

En jij?

AGNES

Geef mij dan ook maar thee.

INA

Wat voor theorie?

WILLIAM

zoekt, opent blikken Nergens een koekje te vinden.

AGNES

Je zou toch –

WILLIAM

Hier niet. Hier heb ik honger. Ik krijg al honger als ik het woord
Prinsengracht hoor.

AGNES

tot William Nee het was alleen maar – Ik dacht dat je het je voorgenomen
had. Mij gaat het niets aan. Je eet maar.

INA

Nou die theorie nog.

AGNES

In de opvoeding gaan ze uit van identificatie. Volgens mij werkt het andersom.
Vrijgevige ouders kweken hebzuchtige kinderen, ijverige ouders luie
kinderen. Dat is tenminste wat ik om me heen zo zie. Hoe zou Will anders
op het idee gekomen zijn dat hij alles mag, dat hém alles toekomt. Toch niet
omdat jij zo over jezelf denkt. Maar je dacht wel zo over hem. Nou, je ziet
het resultaat!

INA

Ik dacht altijd dat jij hem ook van alles gunde.

AGNES

Doe ik ook.

WILLIAM

Up to a point.

AGNES

Precies.

INA

Dat spreekt vanzelf.

AGNES

Niet altijd.

INA

De thee. De bel.

Agnes gaat opendoen.

INA

Is er iets?

WILLIAM

Allang weer helemaal in orde. Wie is dat?

INA

Of Manfred, of Do, of Theo en Mary.

WILLIAM

Theo én Mary?

Do komt binnen met iets lekkers, en met Manfred. De telefoon gaat. Manfred draagt een kartonnen doos vol glasscherven.

DO

rent naar de telefoon

Waarom gebeurt in dit huis toch altijd alles tegelijk. Ja, hallo. Ja, Will en Agnes zijn er net, Manfred komt nu juist binnen en ik ben er al de hele dag. Ik heb vrij genomen om te helpen – helemaal geen slachtoffergedoe. Ik neem wel vaker vrij als ik het nodig vind – Nee het gaat best, *grappend, overdrijvend* alleen in één klap totaal seniel, dat is wel zielig natuurlijk.

INA

Is het Theo?

DO

Ja.Theo.

in telefoon Wil je haar niet even zelf hebben.

INA

Waarom zijn ze er nog niet.

DO

Waarom jullie er nog niet zijn.

tot Ina Ze hebben opeens een gast uit Australië gekregen.

MANFRED

Ze hebben altijd wel wát opeens gekregen. Niemand die mij goeiendag zegt.

DO

Of ze die mee mogen brengen. En dat het wat later wordt.

MANFRED

Nee niet meebrengen.

WILLIAM

Is het een man of een vrouw.

AGNES

Als ze mooi is, meebrengen.

DO

in telefoon Als ze mooi is, meebrengen.

tot gezelschap in kamer Ze zit er blijkbaar bij.

Hij krijgt een vreselijke hoestbui, Theo.

in telefoon Zie zelf maar wat je doet. Ik kan niet álles beslissen. Tot zo.

William zit intussen al uit de zak die Do even heeft neergezet, koek te eten. Do ziet dit.

DO

Godverdomme! Godverdomme! Ik heb nog niet eens tijd om ze even op een bordje te leggen!

MANFRED

Dag Do. Dag Will. Dag Agnes. Dag mam.

INA

Dag lieve Manfred.

Manfred heeft jasje half aan, half om schouders geslagen.

Manfred, wat is er met je arm, waar is je ene arm gebleven.

MANFRED

Mijn arm, hoezo.

INA

O nee, ik dacht even, het zag eruit –

biedt koekje aan Hier.

MANFRED

over verpakking van koek Weet je wat dat kost. Alleen dat papier, dat cellofaan, met al die mooie kleurtjes. Weet je wat dat kost.

DO

Had dan zelf wat meegebracht. Wat heb je in die doos.

INA

Die zit. Trek het je niet aan. Do is moe. Kom, ga zitten. Do brengt zo thee, hè

Do.

DO

Do wordt gek van de rotzooi. Waar zijn de lepeltjes.

WILLIAM

Is er veel weg.

AGNES

Mij lijkt het meer of er van alles bij gekomen is.

WILLIAM

Wat is er weg.

INA

Dat is het hem nou juist. Niks. Er is niks weg. Alleen – het is een beetje anders ingericht, zoals je ziet. Wás er maar wat weg, dan zou ik het beter begrijpen. Heerlijk dat jullie er allemaal zijn. Ik heb voor jullie allemaal sleutels laten maken.

tot Manfred Wat heb je in die doos?

DO

Stom dat je ze allemaal tegelijk besteld hebt, die sleutels. Nou zie je die jongen misschien nooit meer. Die leuke sleutelexpert.

MANFRED

Ik wil geen sleutels hebben.

Ik vind het leukste juist dat aanbellen. En dan op de stoep staan wachten. En dan binnen geluiden horen, als er tenminste niet te veel verkeer langsraast, en dan opengedaan worden.

Dat vind ik veel leuker dan zomaar met de sleutel. In die doos heb ik glasscherven.

AGNES

Zou het niet leuk zijn als Onno opeens binnenkwam.

INA

Nee, dat lijkt me helemaal niet leuk.

Zo iemand die al in ontbinding is.

Iedereen schrikt, is Ina wel in orde?

AGNES

Zo letterlijk was het niet bedoeld.

WILLIAM

Mam stelt zich nou eenmaal altijd alles concreet voor.

AGNES

Als ik mijn ogen dichtdoe zie ik altijd het allermooiste. Met van die, met van die lichtende spikkels. Wat zouden ze vroeger gezien hebben als ze hun ogen dichtdeden. Toen had je nog niet van die lichtende spikkels. Ja de sterren wel natuurlijk. Maar deze zijn blauw. Van die blauwe lichtende spikkels, vierkant.

MANFRED

Mam wat zag jij vroeger als je je ogen dichtdeed, vóór de videotijd.

INA

Pap. Ik zag pap in my mind's eye.

WILLIAM

De eeuwenoude papanoia.

DO

Jezus, houdt dat nou nooit op.

INA

Jullie vragen iets en ik geef antwoord.

WILLIAM

Het zou wel makkelijker voor ons zijn als je wat minder eerlijk was.

AGNES

Natuurlijk houdt dat nooit op. Zoiets houdt nooit op. Zoiets is toch veel en veel erger dan een inbraak. Zoiets is toch de grootste ramp in je leven.

Waarom zou dat op moeten houden. Daar kom je nóóit overheen.

De telefoon gaat. William neemt op.

WILLIAM

Nee, een uur dat kan niet. We moeten nu naar huis, anders zit alles hopeloos onder de pies. Ja, de honden. Mam, Theo, of het ook morgen kan. Wil je haar zelf even hebben. Maar ze zit net. Wát? Ruzie? Ik geloof dat ik je eens toe moet spreken als oudste broer. Nee niet nu. Maar je kunt het ook ánders aanpakken.

Dat vertel ik je nog wel eens – Tact, gewoon tact – Moord? You must be out of your mind. Morgen, zelfde tijd, vooruit dan maar. Tot dan.

hangt op

AGNES

Wat is er.

WILLIAM

Problemen.

AGNES

Wat bedoel je ‘tact, gewoon tact’.

WILLIAM

Ik had het niet over óns my dear, ik had het over hem.

DO

Helpen jullie nog éven, dan hoeft ze straks niet in die rotzooi naar bed. Wat wil je met die scherven, Manfred.

Allemaal aan het opruimen. Agnes, die met een blad naar de keuken loopt, laat met donderend geweld de boel vallen.

WILLIAM

Agnes! We zijn niet thuis!

AGNES

beheerst zich Het spijt me het spijt me vreselijk ik struikelde over de loper –

INA

Van al mijn serviezen zegt me dit het minst, schat, het doet er werkelijk níets toe.

Als het op is ga ik gewoon naar de Hema.

Manfred af met zijn doos

DO

terwijl ze alles, samen, opruimen

We zijn niet arm, we zijn niet rijk,
we zijn niet buitengewoon ongelukkig,
we zijn niet geniaal,
we zijn niet joods of homoseksueel,
we zijn niet extravagant of muzikaal,
we zijn alleen een héél klein beetje Engels,
en dat hele kleine beetje Engels dat maakt toch dat we nét een beetje
ánders zijn,
een beetje minder burgerlijk, een beetje,
ja hoe zal ik het zeggen, nét niet gewoon,
nét een beetje bijzonderder, beschaafder,
met meer smaak en style,
bescheiden en toch impulsief,
niet zo bekrompen,
kortom, een héél klein beetje Engels.

AGNES

Ik ga de auto halen. Die staat hier een heel eind vandaan.

DO

Kan Will dat niet doen. Waar is Manfred gebleven.

AGNES

Nee, ik ga de auto halen.

Afscheid en af, samen met Do.

Manfred op

MANFRED

Ik heb de scherven in het bad gedaan zolang. Ik kan ze zó niet in de glasbak
gooien. Ik breng morgen nog een lading, dan kan ik ze in één keer wassen,
anders is het zonde van al dat water. *wil vertrekken*

WILLIAM

Als je even wacht, geven we je een lift.

MANFRED

Nee, dank je. Ik loop.

INA

Die krijg je met geen stok een auto in, dat weet je toch.

WILLIAM

Ik mag hem toch wel even plagen.

tot Manfred Is al dat lopen niet zonde van je zolen.

MANFRED

Het zou beter zijn als ik op blote voeten lopen kon. Dat kan helaas niet in de stad. Saluut.

kust zijn moeder We doen ons best.

INA

Dag schat.

Manfred af, Ina omhelst William

Wat is er met je, Will.

WILLIAM

Wat dan.

INA

Het is net of je opeens van een soort – warm marmer bent.

schudt een beetje aan hem, wrijft hem over zijn rug

WILLIAM

Warm marmer. Versteend en gelukkig. Zo is het ook.

INA

O Will.

WILLIAM

Je weet hoeveel ik houd van Agnes.

INA

O god.

WILLIAM

Je hoeft niet zo te schrikken.

Het is alleen – Ik heb opeens gemerkt dat er nog heel andere lagen in me onaangeroerd zijn.

INA

Hè nee!

WILLIAM

Ja zo is dat, ik kan het niet ontkennen, ik kan er niets aan doen, ik ben nog nooit zo gelukkig geweest en zo ongelukkig. Het duurt nu al een half jaar. Vandaar dat ik me al die tijd niet heb vertoond. Als er niet opeens zo'n noodsituatie was geweest door die inbraak – Ik weet bij god niet wat ik moet doen. Agnes kan ik helemaal niet missen, maar intussen is er een vurig, een schrijnend verlangen naar die ander. Ik doe wat ik kán, ik gedraag me, ik gedraag me, ik gedraag me maar intussen voel ik me ziek. Als een ziek kind voel ik me, opgesloten, terwijl de andere kinderen buiten spelen, nee, dat is infantiel, het is veel groter, het lijkt meer op de zee, iets onhoudbaars heeft het, dat zich niet in laat dammen.

INA

Dat voorbeeld van de zee is inderdaad veel indrukwekkender.

WILLIAM

Jij kunt je ook werkelijk geen vijf minuten echt verdiepen in problemen. Ik had er niet over moeten beginnen.

Sorry. Neem me niet kwalijk dat ik inbreuk gemaakt heb op de dwangmatige luchthartigheid hier.

INA

Wat zegt Agnes.

WILLIAM

Die neemt het in ieder geval wél ernstig. Ze wacht tot het overgaat. Zoiets.

Ze houdt van me.

INA

Strelend. *lacht*

WILLIAM

Wat een idiote reactie.

INA

Ik lach uit zenuwachtigheid.

WILLIAM

Je lacht helemaal niet uit zenuwachtigheid.

INA

Ik lach wél van de zenuwen. Jij weet helemaal niet waarom ik lach.

WILLIAM

Waar lach je dan om.

INA

Om het absurde. Alsof het erfelijk is. Letterlijk, letterlijk zo formuleerde je papppie het toen. alsof het erfelijk is! Voor mij de korte golfslag, voor die ander de sea-swell.

Dat is toch absurd. En denk je dat die sea-swell gelukkiger maakt.

WILLIAM

Ik weet het niet. Het is erg sterk. Tegenhouden gaat niet. Ja ik denk dat het gelukkiger maakt.

INA

Als ik dood zou gaan, zou papa nog eens in de spiegel kijken en denken: wat word ik oud.

WILLIAM

Zoiets heb ik je nog nooit horen zeggen, 'als ik dood zou gaan'.

INA

Waar blijft Agnes? Ze is je toch niet vergeten.

kust hem en duwt hem de kamer uit, roept

Do, wil jij Will en Agnes even uitlaten.

even later

Do op, jas aan, theedoek nog in de hand, legt die weg.

DO

Ik rij een eindje met ze mee, dat vind je toch niet erg. Het is wel plotseling.

Je vindt het toch niet erg om vannacht alleen te zijn.

Je kunt me bellen, ik blijf de hele avond thuis.

INA

Heb je echt tijd om morgen weer terug te komen.

DO

Natuurlijk, ik heb altijd tijd. *kussen en Do af*

Ina reddert nog wat, doet bijvoorbeeld gordijnen dicht, schoenen uit en dergelijke.

Bel gaat, Ina gaat opendoen.

INA

roept angstig Wie is daar?

Theo op, met motorhelm

THEO

Ja, dat lukte niet helaas. Er tussenuit knijpen zou laf geweest zijn. Sorry.

INA

Waarom heb je dat ding op. Iedereen is weg.

THEO

neemt motorhelm in zijn hand Dat kwam hier net in de gang vanzelf naar me toe rollen, alsof hij me herkende. Die dief heeft heel wat losgewoeld
blijkbaar. Goeie ouwe motorhelm.

INA

De gangkast, daar zijn we niet aan toegekomen. Ik dacht dat je weer een brommer had.

THEO

Nee, gewoon op de racefiets.

INA

Ik begrijp nooit hoe je, als je zo diep over het stuur gebogen zit, ook nog op het verkeer kan letten.

THEO

Ongerust!

INA

Nee, kwaad.

THEO

Toch niet zo boos dat je me een ongeluk toewenst.

INA

De hele opzet was jullie eens allemaal bij elkaar te hebben. Zo makkelijk is dat niet.

THEO

O, daarvoor was die overval gearrangeerd.

INA

Precies.

THEO

Ik zie dat je al door het ergste heen bent.

INA

De schok komt nog. Op het ogenblik voel ik niets.

THEO

Ik bedoel de rotzooi. Do schetste door de telefoon een ongelofelijke puinhoop.

INA

Ze hebben allemaal geholpen.

THEO

Alleen ik niet. En ook nog je testament-bijeenkomst verknald.

INA

Morgenavond schikte geen van de anderen –

THEO

O, morgen kan ik juist wel.

INA

Weet je dat zeker.

THEO

Honderd procent.

INA

De ouwe truc.

THEO

Nou daar ben ik dan ingelopen. Ik moet me er maar eens overheen zetten.

INA

Voor wie heb je zo'n afschuw.

THEO

Geen van allen. Alleen als ze allemaal bij mekaar zijn. Geen afschuw.

Claustrofobie.

zet helm op, begint erop te timmeren met iets hards

INA

Ik wist wel dat je niet zou komen.

THEO

zet helm af Pardon?

INA

Niks.

THEO

Moeilijk.

INA

Wat.

THEO

Alles.

INA

Ja.

THEO

Soms tenminste.

INA

Ja.

THEO

Getrouwd zijn is zo moeilijk, je snapt niet hoe al die domme mensen dat zomaar doen. Wat is er weg.

INA

Hoezo weg.

THEO

Gestolen.

INA

O gestolen.

THEO

Was je het al weer vergeten.

INA

Ik dacht er even niet aan.

THEO

Hoe is het mogelijk.

INA

Leuk dat je toch nog even kwam.

THEO

Ik heb wat voor je.

INA

Wat dan.

Theo geeft haar een ring.

INA

Maar die ben ik al een heel jaar kwijt!

THEO

Mary zei dat ik je hem terug moest brengen.

INA

Maar deze heb ik helemaal nooit aan Mary gegeven!

THEO

Nee, ze heeft hem zelf gepikt. Omdat je d'r nooit wat geeft. Daarom.

INA

Ik haar nooit wat geef.

Theo legt helm hard neer.

Voorzichtig!

THEO

Niks van jezelf. De anderen krijgen altijd iets van jezelf. Maar voor Mary ga je in een winkel wat kopen. Dat zegt Mary.

INA

Nou en –

THEO

Dat vindt Mary niet leuk. Maar omdat je helemaal niet gemerkt hebt dat je deze kwijt was, vond ze dat ook niet leuk.

INA

Ik had wél gemerkt dat ik hem kwijt was!

THEO

Dan had je dat eens moeten zéggén. Dan had ze meer eer van haar werk gehad.

INA

Ze mag hem houden als ze wil.

THEO

Nee, dat is nou te laat.

INA

Ik ging juist aldoor iets voor haar kopen – iets dat bij haar paste. Die oude dingen van de familie – ik dacht dat dat haar niet zoveel zei.

THEO

Daar heb je je dan in vergist.

INA

Hier, neem hem weer voor haar mee. Het is een van mijn dierbaarste ringen. Ze mag hem houden.

THEO

Nee, dat is nu te laat. Je hebt het al verpest. Ik heb het al verpest. Het is allemaal te laat. *stopt ring weg*

INA

Ga eens eindelijk zitten.

THEO

Nee, ik denk dat ik als kind te veel gezeten heb.

INA

Toe, ga nou even rustig zitten.

THEO

Ik ben veel te moe om te gaan zitten.

INA

Zoals je wilt. Ze denken allemaal dat ik het zelf doe, maar dat is niet zo. Het is echt een dief of zoiets –

THEO

Elke nacht. Dat kan toch niet. Hoe lang is dat dan al. Waarom zeg je dat dan niet.

INA

Als ik het zeg laten ze me niet meer alleen, dan komt er iemand slapen, dan 'vinden ze een oplossing'.

THEO

Maar dat is toch levensgevaarlijk. Merk je dat dan niet.

INA

's Ochtends merk ik het pas. Het gaat blijkbaar nogal geruisloos, *lacht* al ziet het daar niet naar uit.

THEO

Maar dat zou toch niet zo erg zijn als er steeds iemand kwam slapen hier.

INA

Weet je, alleen zijn, dat kost een hele tijd om dat te leren, om daar plezier in te krijgen. Maar om het weer af te leren, dat gaat helemaal niet.

Theo laat de motorhelm vallen. Deze komt op een glazen tafeltje of vitrinekastje terecht, dat breekt. Theo begint meteen de grootste scherven op te rapen.

INA

Doe de scherven maar in het bad.

THEO

Wát zeg je.

INA

Doe de scherven in het bad. Ik ben veel te moe om dat nog uit te leggen.

scène 2

Donker. Ina alleen op de sofa, ze is ingeslapen met haar kleren aan. Haar schoenen staan naast haar. Er komt iemand binnen met lichtende schoenen en een zaklantaarn met een sterke, geconcentreerde lichtstraal. Hij of zij richt die straal op verschillende dingen in de kamer, die dan omvallen. Ina schrikt wakker. De lantaarn schijnt een tijdje op haar zeer angstige gezicht. Dan gaat deze uit. De persoon verdwijnt. Ina pakt de telefoon, draait een nummer.

INA

Hij was er weer. Ze doet het licht aan. Nee, ik verbeeld me niks. Kom maar kijken. Alles is weer overhoop gehaald. Nee, kom maar niet kijken. Slaap nog maar even, schat. Ik was geschrokken. Dat is alles. Nee, echt niet. Sorry dat ik je wakker heb gemaakt.

Het spijt me. Ik zal het niet meer doen.

Ja, de grendels. Nee, ik was zomaar in slaap gevallen, ik had mijn tanden nog niet eens gepoetst, ik ben niet in mijn bed. Zomaar in slaap gevallen. Ja, ik zal het doen. Ja ja. Maak je niet ongerust. Tot morgen. Dank je wel. Slaap lekker.

tweete bedrijf

scène I

Volgende dag. Avond.

Ina, William, Agnes (met kort bontje om de schouders), Do, Theo en Mary, May, Manfred

INA

Ik heb voor jullie allemaal een compleet stel sleutels. De sleutelexpert is geweest, nu kan het niet nog eens gebeuren.

DO

Als je de sleutels dan tenminste gebruikt.

INA

Nou ja, gisteravond was ik zo doodop. Ik heb Do gebeld omdat hij er weer was. De dief.

De jongeren kijken elkaar bezorgd aan.

DO

Ik heb natuurlijk niet meer kunnen slapen.

INA

Dat spijt me, Do. Ik zal je niet meer bellen.

DO

Bel gerust.

WILLIAM

Je kunt ons allemaal bellen als er iets is. Behalve Manfred dan. Manfred, zou je niet eens telefoon nemen?

MANFRED

Over mijn lijk.

MARY

Over jouw lijk hebben we het niet.

THEO

lacht Horen jullie wat Mary zegt?

INA

onverstoord Deze is voor de kelder, met die lange steel, hoe heet dat ook weer, en deze voor de voordeur, samen met deze. De voordeur heeft er nu dus twee, deze moet je andersom draaien, dat is de onderste. Als je eenmaal binnen bent is deze voor de tussendeur, dat is nog zo'n gewone.

wil uitdelen

THEO

Geef maar aan Mary, ik wil ze niet.

INA

Maar ik heb voor jullie allebei –

THEO

Nee, dat is geen goed idee. Als Mary hier zit is het geen goed idee dat ik zomaar kan komen binnenvallen, en andersom – en Do ook niet.

INA

Als jullie hier zitten is Do toch altijd welkom?

DO

Ik bel wel aan als ik vermoed –

THEO

'Jullie.' Ik weet helemaal niet meer wat ik me daarbij voor moet stellen. In elk geval niet: Mary en ik. Heb je dat nog niet begrepen.

INA

Hoe had ik dat moeten begrijpen.

THEO

Ik dacht dat ik gisteravond duidelijk genoeg geweest was. En ik had aan Do ook al gevraagd het je te zeggen. Vorige week.

INA

Hoe lang wist jij dat al.

DO

Dat wist ik al vanaf de eerste dag dat Mary binnenkwam en op mijn plaats ging zitten.

AGNES

Ik wist helemaal niet dat hier vaste plaatsen waren.

DO

Zijn er ook niet. Maar ik zit altijd zó dat ik naar buiten kan kijken. Maar zij niet. Ze keek niet. Ze zat daar wel. Of misschien keek ze wel maar dan zag ze niets. Niet zoals ik als ik naar buiten kijk. Ik geniet. Ik heb er altijd van genoten om hier naar buiten te kijken. Zij genóót helemaal niet, dat zag ik. En toch zat ze daar. Toen wist ik al dat het niet voorgoed zou zijn.

MARY

Do heeft gelijk. Ik genoot niet. Ik genoot er helemaal niet van.

INA

Het is ook anders als je iets van oudsher kent, of dat je er voor het eerst naar binnen komt. Natuurlijk is dat vreemd.

MARY

Het is altijd vreemd gebleven.

INA

Dat spijt me, dat spijt me echt, ik had geen idee –

THEO

Mij ook.

MARY

Geeft niks hoor.

INA

Ik zou het toch wel een rustig gevoel vinden als jullie de sleutel hadden.

MANFRED

Geef die dan maar aan mij.

INA

Ik dacht dat jij niet wou.

MANFRED

Als ze over zijn. Ik wou niet dat je voor mij speciaal een stel liet maken.

WILLIAM

tot Manfred Ik vind dat je geweldig overdrijft.

INA

Vinden jullie niet dat William er uit ziet of hij wel een burgemeester zijn kon of minister of zoiets. Dat had papa op zijn leeftijd ook, zo'n –

MARY

Uitstraling.

WILLIAM

Nou, uitstraling.

MARY

Terwijl hij toch maar een gewone kunsthandelaar is.

WILLIAM

Papa was tenminste nog een echte kúnsthandelaar.

INA

Maar geen echte hándelaar.

WILLIAM

Jawel.

INA

Nee. Als hij dat geweest was, was hij er wel mee doorgegaan.

MARY

Jullie zijn allemaal echte handelaren.

THEO

Horen jullie wat Mary zegt.

MARY

Wat vinden jullie van mijn nieuwe blouse.

DO

Iemand met jouw figuur kan álles aan.

MARY

Van Theo, hè Theo, om het goed te maken.

MANFRED

Wat goed te maken.

MARY

Theo kan helemaal niet tegen alleen zijn. Dan legt hij overal stukjes kaas neer.

Dat er maar muizen komen. Zo erg is het. Zelfs in de auto houdt hij het niet uit. Vandaar die telefoon.

THEO

Mary –

MAY

Ja, is dat zo? Leg je echt overal stukjes kaas neer, Theo?

MANFRED

En in de bergen dan.

THEO

In de bergen is het heel iets anders. Daar ben je trouwens niet alleen. Je gaat in de bergen geen ommetje maken. Je gaat met een gids, je zit altijd aan iemand vast als je klettert, nee, in de bergen dat is heel iets anders. Thuis ben ik inderdaad niet graag alleen.

MAY

Leg je echt overal stukjes kaas neer, Theo.

MANFRED

En in het casino.

THEO

Ach, bemoei jij je toch niet met dingen waar je niks van begrijpt.

MARY

Manfred begrijpt alles, hè Manfred. Waarom schenken jullie die stomme Wedgewoodkopjes toch nooit vól!

INA

Kind wat heb je opeens.

MARY

Niks. zoent *Ina* Niks.

MAY

Wat een scháttig kannetje!

INA

Nou, dan zijn deze voor – Jullie hebben me helemaal in de war gemaakt.

DO

Geef maar aan mij. Ik heb er nog geen.

INA

Will heb jij nou al.

stilte

En Agnes.

stilte

Willen jullie samen één stel.

stilte

Of elk een eigen stel.

stilte

Wat is er opeens.

DO

Jezus, we hebben het gewoon over sleutels! Gewoon een kwestie van organiseren! Je kunt je toch wel heel even over al die gevoeligheden heen zetten!

WILLIAM

opeens woedend op Theo Hoe bedoel je gevoeligheden!

THEO

Dat zei ik niet, dat zei Do!

WILLIAM

Neem die sleutels man, doe niet zo kinderachtig. Problemen hebben we allemaal wel eens.

THEO

Je weet helemaal niet wat je zegt!

WILLIAM

Jouw problemen zijn niet groter dan die van een ander.

THEO

Jawel. Ik ben verlamd. Ik ben ziek.

WILLIAM

Lul niet. Lul.

THEO

Echt! Ik voel me als een ziek kind!

WILLIAM

ontsteekt in razernij Theo, laat je niet zo gaan. Maak je niet zo belachelijk. Er zijn heel wat ergere dingen aan de hand in de wereld. God, wat een lul!
Intussen krijgt, langzaam maar zeker, Ina een onstuitbare slappe lach.

DO

ongerust Mam, wat is er met je.

iedereen, behalve Manfred, ongerust

Wat is er. Wat heb je.

MANFRED

Om dat soort dingen moet ze nou eenmaal altijd lachen. Dat weten jullie toch.

AGNES

na een tijdje Nou – Wat nog meer. Hiervoor zijn we toch niet met zijn allen opgetrommeld.

INA

Nee. Ik had nog van alles willen bespreken. Maar nu blijkt dat er zo veel op losse schroeven staat –

AGNES

Voor mij staat niets op losse schroeven.

MARY

Arme Agnes.

AGNES

Wat 'arme Agnes'. Ik geloof dat ik de enige hier ben die zijn zelfbeheersing nog een beetje weet te bewaren. Ik laat me niet uit mijn evenwicht brengen. Daar heeft niemand wat aan. William zeker niet. Die zou net zo wanhopig

zijn als Theo nu, 'een ziek kind', als ik niet rustig bleef. Daar red ik álles mee. Als mam dat toen had opgebracht toen jullie vader zijn bevinging had, zou alles er nu hier ook anders uitzien. Ik neem je niks kwalijk, Ina, maar je zult zelf toch ook wel weten dat je met wat meer geduld nog heel wat had kunnen redden. Al die mensen die maar uit elkaar gaan. Er zijn heel wat meer mislukte echtscheidingen dan dat er mislukte huwelijken zijn!

MANFRED

Je kunt merken dat Agnes de laatste tijd veel over het onderwerp gelezen heeft.

INA

Manfred, doe niet zo gemeen.

MANFRED

Ik ben de enige die niet gemeen mag zijn zeker.

WILLIAM

Het past niet bij de rest van je overtuigingen.

MANFRED

Ik heb helemaal geen overtuigingen.

MAY

Ik ook niet!

INA

Zouden jullie voor een goeie zaklantaarn kunnen zorgen. Ik denk wel eens, wat doe ik als het licht uitvalt.

DO

Ik breng er morgen een mee.

WILLIAM

Ik ook.

THEO

Ik ook.

INA

Eén is genoeg! Komen jullie dan allemaal morgen alweer terug.

THEO

Misschien overmorgen. Maar ik breng er een mee.

WILLIAM

Ik kom morgen helpen opruimen. Ik wil nu naar huis. Ik verlang opeens verschrikkelijk naar de hondjes. *tot Agnes* Jij niet?

AGNES

Ja, ik ook.

MARY

Ik kom morgen ook helpen. Sorry dat ik je gisteren zo in de steek gelaten heb. Kan je wel slapen in de rotzooi zo.

INA

Ja, gaan jullie nou maar.

MARY

Ze wil ons weg hebben. Het is tijd voor de dief en ze is bang dat hij anders niet naar binnen durft. *Waar of niet. zoent Ina*
Allen kinderlijk dringend af.

scène 2

Donker. Dief komt binnen.

INA

Ik heb altijd willen werken voor de revalidatie, rehabilitatie, hoe noem je dat ook weer – reclassering bedoel ik. Niet dat dat hier iets mee te maken heeft, maar ik heb me altijd voor dit soort dingen in willen zetten.

‘Dit soort dingen.’ Ja, neem me niet kwalijk. Het is altijd zo ver van mij weg geweest. Ik kan me er haast niet in verplaatsen. Wat brengt een mens er toe. Het is zoiets rampzaligs voor wie het overkomt. Al je zekerheid is weg, alles waar je aan gehecht bent, wat je beschouwt als een deel van jezelf is helemaal geen deel van je. Ja, je arm of je been verliezen, dat is nog veel en veel erger natuurlijk, maar dit, zoiets als dit, dat komt daar heel dichtbij. Ik kan me niet voorstellen hoe je dit iemand kan aandoen. Wat dénk je, of denk je helemaal niets. Besta ik niet voor u. Voor jou mag ik wel zeggen vind ik, zo intiem zijn we wel. Iemand die al mijn kasten leeghaalt. Besta ik eigenlijk voor jou. Of ben ik zomaar een rijke trut die eens moet voelen dat het leven ook zijn rauwe kanten heeft. Nou, maak jezelf niets wijs, dat weet ik allang. Je wordt geen achtenzestig zonder dat je iets meemaakt. Maar zoiets als dit. Zo’n opzettelijke schending. Ik dacht dat dat alleen in oorlogen zo ging. Maar in een oorlog ben je weer niet de enige. Nu is het zo op mij gemunt. Mij alles af te nemen. Alle orde. Waarom juist hier. Als ik wist wát je zocht. Met alle liefde zou ik het je willen geven als je beloofde me dan met rust te laten. Hoewel, rust. Dat is het allerergste nog, dat de

rust weg is. Voorgoed. Nooit meer rust. Weet je dat jij dat gedaan hebt?
Nooit, nooit meer rust!

derde bedrijf

Volgende dag. Ina, William, Agnes, Do, Theo en Mary, May, Manfred

Ina en Manfred, hand in hand, chaos is nog groter

INA

Er lopen zulke wonderlijke dieren door mijn dromen. Een groot rond plat ruigharig wezen, als een wiel, en de spaken staken er een heel eind uit, dat waren hondenpoten. Eén zo'n paraplu-achtig dier met acht poten. En aan de binnenkant héél zacht, zonder vel. Opeens verwrong het van de pijn, maakte allerlei vreemde sprongen, was niet meer rond, kromp ineen, zo vreemd opeens.

MANFRED

Dat dier ken ik. Daar droom ik ook wel eens van. Eerst denk je dat de binnenkant heel zacht van vel is zoals de achterste helft van een hondenbuik hè, of zoals paardenmondhoeken. Zoiets, hè.

INA

Ja.

MANFRED

Maar dan merk je dat er helemaal geen vel is, dat het helemaal – rauw is. Hè? En rood, hè?

INA

Ja. Droom jij daar ook wel eens van.

MANFRED

Ja met een soort geitenvacht op de bovenkant, maar dan veel ruiger hè?

INA

Ja. Wat vreemd. Wat zou dat zijn?

MANFRED

Een droom. Dat is gewoon een droom.

Do en Theo, apart

DO

Heb je dat arme mens werkelijk helemaal uit Australië laten komen.

THEO

Dat was twee maanden geleden. Het zag er echt naar uit dat Mary weg zou gaan. Dan zou ik helemaal alleen geweest zijn.

DO

Nou en.

THEO

Als ik helemaal alleen ben kan ik niet functioneren. Wat moet er dan met de zaken. Weet je hoeveel mensen daarvan leven. Dat is een enorme verantwoording. Als ik in zou storten, dat kan ik me niet veroorloven.

DO

Dus eigenlijk hangt de hele zaak niet van jou af maar van Mary.

THEO

Mary of iemand anders. Alleen gaat het niet.

DO

Dus daarom moest die arme May uit Australië komen.

THEO

Big deal, Australië.

DO

En haar man dan.

THEO

Daar wou ze toch allang van weg.

DO

En wat moet ze nu.

THEO

Weet ik veel, ze is eigen baas. Wat zit je toch te preken. Zoveel mensen hebben een vriendin.

DO

O is het je vriendin.

THEO

Uit de brieven klonk ze heel anders. Cynischer. Toe laat me.

DO

Het interesseert me.

THEO

?

DO

Hoe bang sommige mensen zijn voor alleen-zijn.

THEO

Jij dan niet.

DO

Voor mij zou nooit iemand uit Australië komen.

THEO

Hoe weet je dat.

DO

Daar heb je gelijk in.

THEO

Omdat je nooit wat onderneemt.

DO

En ik moet bijna elke dag naar mam.

THEO

Van wie moet dat.

DO

Dat houdt haar staande. Dacht je dat ze net zo vrolijk zou blijven als ze mij opeens niet meer had.

THEO

Ja. Misschien nog wel vrolijker.

DO

Je weet niet wat je zegt. Je hebt geen idee wat ik allemaal voor haar doe.

THEO

Zij wel dan?

DO

Als ik het niet meer zou doen zou ze het wel merken.

THEO

Do maak jezelf toch niks wijs.

Theo af, Do blijft stug opruimen.

William en Mary apart

WILLIAM

Laat me éven een tiet zien. Toe laat me even een tiet zien. Ik hou het niet meer uit.

MARY

Verliefd. Op mij.

WILLIAM

Nee, natuurlijk niet op jou. Ik ben verschrikkelijk verliefd. Ik hou het niet meer uit. Als je me nou een tiet laat zien dan weet ik weer dat er tietten zijn,

overal, dat die waar ik zo gek van word, dat dat niet de enige zijn op de hele wereld.

MARY

En Agnes dan.

WILLIAM

O – laten we éven ergens anders gaan praten.

samen af, Ina op

INA

roept ze na Mary! Breng nog wat lekkers mee uit de keuken! Geeft niet wat.

DO

Mijn broers hebben nog steeds dat kinderachtige gevoel dat ze volwassen zijn. Elke keer dat Theo in die auto van hem stapt. Elke keer dat William vliegt. Zo vanzelfsprekend eersteklas, hoe heet dat –

Do af

Ina, Manfred en May alleen

INA

Gekke familie hè. Zo gaat het hier niet altijd hoor.

MANFRED

Maar wel vaak.

INA

Vertel jij nou eens wat, hoe kom je hier zo opeens tussen verzeild. Je hebt de hele tijd nog bijna niets gezegd.

MAY

Ik heb Theo tien jaar geleden leren kennen toen hij me op stond te wachten bij de uitgang van Carré. Ik speelde namelijk tijdelijk het doorgezaagde weesmeisje, omdat ik ballet wilde studeren en geen geld had.

MANFRED

Maar dat is Mary haar verhaal. Die was ook doorgezaagd weesmeisje.

MAY

Dat klopt. Ik was de andere helft. We zaten allebei naakt in die kist. Wat het publiek te zien kreeg was mijn bovenkant en Mary's benen.

INA

O!

MANFRED

Ik heb me altijd afgevraagd hoe ze dat deden. En die kist. Nemen ze elke keer een nieuwe kist. En wat gebeurt er met de oude.

INA

En toen?

MAY

Toen stond hij daar dus op ons te wachten, maar hij wist niet dat we met zijn tweeën zouden zijn. Hij was nog tamelijk naïef.

MANFRED

Dat is hij nog.

INA

Even stil, Manfred.

MANFRED

'Even stil Manfred'! Wel godver!

INA

En toen?

MAY

Nou, toen niks want ik zou de volgende dag naar Australië gaan met mijn verloofde. Ik heb hem alleen mijn adres gegeven. Ik dacht, dat is wel leuk, post, zo in den vreemde.

MANFRED

Maken ze inderdaad giraffen af op die manier?

MAY

Wat voor manier.

MANFRED

Poten breken dat ze niet meer springen kunnen, maar wel laten leven omdat het vlees dan goed blijft. En dan pas dagen later slachten voor hondenvoer. Bonzo, die blikjes, daar zitten kangoeroes in, dat weet toch iedereen.

INA

Ben je ook inderdaad gegaan naar Australië.

MAY

Ja. Maar dat van die kangoeroes daar heb ik niet zo'n erg in gehad. Wat vreselijk. Ik vind het juist van die enige beesten.

INA

En toen?

MAY

En toen kreeg ik een brief. En nog een. En toen ging hij met Mary trouwen. Dat heeft hij allemaal gemeld. En van de baby. Dat die dood was. Toen heb ik echt gehuild. Ik heb hem geschreven dat ik gehuild heb. Ik ben nooit in verwachting geweest, jammer genoeg, het lijkt me vreselijk, negen maanden onder je hart dragen en dan –

MANFRED

Minder vreselijk dan met gebroken poten dagenlang in de zon liggen zonder eten, zonder drinken.

INA

Ja Manfred, dat is ook vreselijk. En toen?

MAY

Nou, toen een hele tijd weer niks. En vorige maand opeens die noodkreet dat ik komen moest, dat hij gescheiden was –

DO

komt op met theedoek of stofdoek,

tot Ina Heb je nergens een foto van Onno?

INA

Ja, dat is een goed idee.

Do af

MANFRED

Gescheiden?

INA

Heb je geld om weer terug te gaan?

MAY

Daar gaat het helemaal niet om. *huilt*

MANFRED

Het gaat haar om die kangoeroes. Hè? Heb ik het goed? Is het om die kangoeroes?

MAY

Ja, om die kangoeroes. En om mezelf. Eerlijk is eerlijk. Volgens mij gaan die helemaal niet scheiden. Ze zeiden net nog allebei van wel, maar –

Mary plotseling helemaal naakt, eventueel met dienblad vol glazen

MARY

Hier ben ik dan. Hier hebben jullie mij, vlees, vlees, 'pak ze'. Gênant hè?

Helemaal niet beschaafd, 'op het gênante af'. Wat had ze aan? Helemaal niks?

Nee, echt helemaal niks? Jawel, ze had die ring aan weet je wel, die nog van de oma van oma van papa geweest is uit Engeland, die ring had ze gestolen, maar ja. Daar kijken wij niet op een ring meer of minder. Maar naakt, ja! Door

William hoogstpersoonlijk uitgekleet. Ik word al een dagje ouder. Ik ben niet meer zo jong als toen Theo me pas gekocht had om mee te fokken! Niet helemaal onze soort maar een schat van een kind hoor. Ach, zo'n danseresje weet je wel. Heel aardig figuurtje. En in dat ziekenhuis alleen maar eerste klas, omdat jullie er dan met zijn allen omheen konden staan om het beter te zien. Ik lag daar niet om een kind te krijgen! Ik lag daar om een telg te baren. Een telg! Daar had ik geen trek in, begrijpen jullie dat? Ik had daar helemaal geen trek in, ik dacht weet je wat, je houdt het gewoon lekker in je buik, daar zit-ie toch goed, beter dan buiten, maar ja, die eigenwijze donder. Vandaar dat-ie doodging. De overgang van mijn buik naar buiten toe, die was te groot. En nou is er niks meer aan te doen – 'dat Theo het daar nog zo lang mee uitgehouden heeft' – ja die heeft het niet makkelijk gehad, maar dat vlees dat was wel mals zodoende dat hij ook een racefiets hebben moest voor de conditie, ja zo gaat dat toch, trainen, hoef je meteen niet aldoor thuis te zitten als je maar weg kan, zo was dat toch, als je maar weg kon!

Agnes slaat haar bontje om Mary's schouders en neemt haar mee de kamer uit.

Theo ook af.

Do af naar de keuken, komt met Mary's kleren terug, loopt ermee Agnes en Mary achterna. William komt uit de keuken, gaat naar Ina toe.

WILLIAM

Trek het je niet aan. Het spijt me.

Het spijt me erg.

INA

Ik wou dat ik dat kon, zo. Daar moet je jong en mooi voor zijn. God, wat vitaal.

WILLIAM

Ik schaam me dood. Ik weet niet wat ik doen moet.

INA

Tegen haar zeggen, niet tegen mij.

WILLIAM

Ik wil haar nooit meer zien.

af

MAY

Kan ik misschien voor één nacht bij u blijven slapen?

INA

Hier? Nee, dat kan echt niet, dat gaat niet, dat is jammer genoeg niet mogelijk –

MAY

O, ik dacht alleen: zo'n groot huis – sorry hoor.

MANFRED

Ze kan wel bij mij komen logeren.

INA

Bij jou?

MANFRED

Ja. Dat kan wel.

INA

Dan moet je wel even uitleggen hoe je woont. En van die kranten en zo.

Donker. Dief komt weer op en veroorzaakt opnieuw chaos.

vierde bedrijf

Ochtend. Enorme chaos.

Eventueel tekst en bloemen aan seizoen aanpassen. Agnes zit alleen in de chaos, met een klein bosje sneeuwkllokjes. In de keuken horen we Ina zingen:

het februarigroen
is met een rubberhandschoen
van de tak geritst
proef maar:
het februarigroen,
stroef woord
en daarom zing ik schrill
zo bitter als die roze handschoen
en zo wrang
zo onvervangbaar, wat de tak betreft,
too soon, too soon.

loopt door de rommel. We horen pannen vallen et cetera.

INA

roept, off-stage Ik laat het zo. Ik kan niet elke dag opnieuw. *komt binnen* Als ik het allemaal zo laat liggen komt hij vast niet meer terug. Hier kan hij zelf ook

niets mee aan. Hier kan hij toch niet zo geruisloos doorheen lopen.

Waarvoor was ik nou ook weer naar de keuken gegaan.

AGNES

Ik doe het wel. Een vaasje.

INA

O ja een vaasje, nee laat maar. Ik heb een speciaal vaasje dat ik elk jaar voor sneeuwkllokjes gebruik, van Spode. Ik ben zo dol op sneeuwkllokjes, vooral als ze weer in datzelfde vaasje staan, dan is het of alle sneeuwkllokjes van al die jaren bij mekaar komen, zoiets –

af Ik zoek nog even, je verveelt je toch niet.

op Hier. *heeft het vaasje gevonden*

AGNES

Is dit soms nog van je eigen moeder geweest.

INA

Nee, alles wat ik aan oude spulletjes heb,

is van de andere kant. Bijna alles Engels, dat zie je toch.

AGNES

En je eigen ouders.

INA

Die hadden helemaal niks. Niks wat ik hebben wou. *lacht* Dat was iets voor Manfred geweest. Alleen het hoognodige, functioneel. Ongezellig, vreselijk.

Socialisme, zuinigheid met vlijt. Het konijntje van Dürer, een reproductie dan

–

Theo op met protserig groot boeket.

THEO

Sorry. Dat heb je van die verdomde sleutels. Ik wist niet dat je al zo vroeg bezoek zou hebben.

INA

Dag schat. *vanwege bloemen* Het lijkt wel alsof ik ziek ben.

AGNES

tot Theo Je mag mij wel goeiendag zeggen. Ik zet ze even in het water.

INA

Nee, nee, dat doe ik zelf.

Ina af

In de kamer een sombere stilte tussen Agnes en Theo

INA

buiten beeld Kunnen jullie wat harder praten, ik kan niks verstaan!

AGNES

Je kijkt me aan of ik er wat aan kan doen. Will heeft het heel erg moeilijk op het ogenblik.

THEO

Ik heb het makkelijk! Agnes, ik kan jou niet uitstaan. Wanneer word je nou eindelijk eens kwaad.

INA

op Hoe vinden jullie deze? *vertelt bijzonderheden over de vaas* Ja, ik klets maar wat om de spanning te breken. Als jullie even alleen willen zijn zeg je het maar.

Bel gaat. Agnes gaat opendoen.

THEO

Nee. Ik ga trouwens weer. Ik heb niet geslapen. Ik ben niet meer toerekeningsvatbaar.

Agnes komt terug met May.

THEO

Wat kom jij hier doen.

MAY

Aardig ben jij. Je vraagt niet eens waar ik vandaan kom.

THEO

Waar is Mary.

MAY

Ik dacht misschien hier.

INA

Waren die bloemen –

THEO

Hier is ze dus niet. Waarom zou ze ook. Jullie hebben haar met zijn allen weggejaagd.

INA

Wie.

THEO

Will.

tot Ina Jij.

tot May Jij.

Ik weet me geen raad.

MAY

Ik?

THEO

Of zit ze soms bij Will.

INA

Geen sprake van. Daar is ze zeker niet.

AGNES

Een van de hondjes is ziek.

THEO

Dit vergeef ik hem nooit.

begint links en rechts te schoppen en op dingen te slaan als een kind met een driftbui

MAY

tot Ina en Agnes Is dit nou onmacht?

Theo neemt de bloemen, rukt ze uit elkaar en smijt ze door de kamer.

INA

O, dus die waren –

MARY

in deuropening Voor mij!

Stilte, terwijl iedereen naar Mary kijkt.

MAY

Hè gelukkig, ik was ongerust.

INA

Ik niet. Dat is bedoeld als compliment.

MARY

Zo vat ik het ook op. raapt de bloemen bij elkaar Mooie bloemen.

tot Theo Dank je wel.

Manfred op, met vreemd karretje of kruitwagen

MANFRED

Wat doen jullie hier allemaal zo vroeg.

THEO

tot Mary Waar kom jij vandaan.

MARY

Uit Krasnapolsky.

MAY

Heb je in een hotel geslapen.

MARY

Ja.

THEO

Hoe lang denk je dat te kunnen volhouden.

MARY

Ik heb een baantje in de linnenkamer. Lang dus.

THEO

Grote god.

MAY

En Theo dan?

MANFRED

tot May Was jij dan niet van plan –

May geeft geen antwoord.

INA

Hebben jullie nog aan een zaklantaarn gedacht.

MARY

Wat stom!

THEO

Aan gedacht natuurlijk wel, maar toch vergeten. Damn.

INA

Geeft niks, helemaal geen haast.

MANFRED

Ik heb er een besteld maar die moest helemaal uit Zwitserland komen dus toen heb ik –

THEO

O ja, een energiezuinige –

MANFRED

Ik heb geen zin in ruzie. Ik kwam de scherven halen.

MAY

Theo, jij wilt toch ook geen ruzie.

MARY

May, als we jou toch niet hadden.

MAY

Manfred en ik krijgen overal de schuld van, hè Manfred.

MARY

Nou je het zegt – Waar is Do.

THEO

En Will.

AGNES

Een van de hondjes is ziek.

INA

Ernstig?

AGNES

Dat weet ik niet. De dierenarts wist het ook niet, maar Will laat hem geen moment alleen, voor de zekerheid.

MARY

Dat hij maar lang ziek mag blijven. Ik rammel.

THEO

Ik snap dat niet, die problemen met honden en katten. Bij ons is er nog nooit een ziek geworden of weggelopen en we hebben er al zóveel gehad in die tien jaar, hè Mary.

iedereen even stil

INA

Ja, gek is dat.

MANFRED

Hoeveel.

INA

Niet gaan uitrekenen. Manfred, toe. Ik wou nog iets vragen, wat wou ik ook weer vragen. Zullen we het nu zo maar laten liggen? Maar dat wou ik niet vragen.

AGNES

Jammer dat Do er niet is, die weet precies waar alles staat hier.

MANFRED

Wat wou je vragen.

INA

Die woordenboeken heb ik zelf gedaan,
ik zocht een woord, en toen vielen ze zomaar van de plank, of de hele plank is gevallen, ik weet het niet.

MARY

Wat voor woord had je nodig.

INA

Ik zocht – ik zoek –

AGNES

Wat zoek je, zeg het maar.

INA

Ik zoek een woord. Zoiets als dartel, grappig. Zo'n soort woord.

THEO

Over wie heb je het.

INA

Over wie. Sprankelend! Sprankelend.

Ja, dat was het. Sprankelend.

Mary, een lekker zachtgekookt eitje?

AGNES

Mag ik even bellen? *naar telefoon*

THEO

Als het niet naar een ander werelddeel is.

INA

Alle werelddelen zijn me even lief. Jullie bellen maar. *tot May* Jij ook hoor, als je wilt mag je ook even boven gaan zitten.

MAY

Dank u wel. Dat is echt reuze aardig van u. Misschien doe ik dat zo meteen wel eventjes. Even gedag zeggen. Ik weet alleen helemaal niet hoe laat het daar nu is.

MANFRED

In Sydney is het ... uur. In ... is het ... uur. In ... *invullen*

MAY

Hoe weet je dat zo uit je hoofd.

THEO

Dat wist hij al toen hij vier was. Een van zijn gektes.

MAY

Nou, ik vind het geniaal.

MANFRED

Je hebt er niks aan.

MAY

Nou, ik vind van wel.

MARY

Manfred heeft ook een eeuwige kalender in zijn hoofd, hè Manfred.

MAY

Wat zal dat een ruimte innemen!

Do op, met opgevouwen verhuisdozen

DO

Ja, ik vind dit ook niet prettig. Wie helpt me even.

Do af, gevolgd door Theo, May, Mary en Manfred. Ina alleen met Agnes

INA

En, hoe ging het?

AGNES

Wat?

INA

Met het hondje. Daar belde je toch over.

AGNES

Niet zo goed. Hij houdt niks binnen.

INA

Het moet wel blijven leven.

AGNES

Ja.

INA

Ik hoop van harte dat het in leven blijft.

AGNES

Ja, ik ook. Ik heb er de hele nacht bij gezeten. Ik wou eigenlijk nu even gaan slapen.

INA

Ja, je zult wel vreselijk moe zijn. Ik vond dat juist zo'n goed idee, die hondjes.

AGNES

Will wou het zelf ook graag.

INA

Ja, dat weet ik. Hij wou het net zo graag als jij.

AGNES

Maar als het nou niet goed gaat –

INA

Hondjes zijn sterker dan je denkt, Agnes.

AGNES

Ik hoop het zo. Ik heb er álles voor over.

INA

Ik ook. Hij mág gewoon niet doodgaan. Maar als hij wél doodgaat, Agnes, dan moet je je daardoor niet uit het veld laten slaan. Het lijkt nou allemaal zo symbolisch met elkaar vervlochten, maar dat is het niet. In de werkelijkheid is het dat niet.

De anderen komen een voor een terug met verhuisdozen. Daar tussendoor:

AGNES

Ik ga me, wat er ook gebeurt, met hand en tand verzetten.

INA

Met hand en tand.

DO

Papa wil de Turner van je terugkopen.

Of je daar eens met hem over praten wil.

INA

zeer geschrokken Hoe weet je dat.

DO

Van Will. Hij heeft het aan Will gevraagd. Will heeft mij gebeld. *tot Agnes* Hij wou jou niet met die boodschap belasten, zei hij.

AGNES

Niet belasten! Ik zou gewoon geweigerd hebben zo'n boodschap door te geven. En dan nog wel op zo'n moment.

DO

En als hij nou gestolen was.

INA

Was hij maar gestolen.

THEO

Wát zeg je?

INA

Ik zeg: wás hij maar gestolen. Dan zou ik er íéts van begrijpen. En dan zouden jullie niet denken dat ik het zélf allemaal deed.

MARY

Dat denken wij niet.

INA

En dan zou ik niet na zoveel jaar nog eens –

DO

Ik bracht alleen de boodschap over. Ik –

INA

Ach, laat hem maar komen eigenlijk. Hij mag hem nu wel hebben.

DO

Zomaar 'hebben'?

MARY

De wraak zal zoet zijn.

INA

'Hebben' is altijd 'zomaar'.

MARY

Daar zit wat in.

THEO

Ik dacht dat je van plan was hem aan Do te geven.

DO

Aan mij?

INA

Ik ben op andere gedachten gebracht.

AGNES

Zo heel opeens.

THEO

Wat voor gedachten.

INA

Niet op andere gedachten eigenlijk, maar van de oude afgestapt, dat wel. Wie de Turner heeft kan heel moeilijk ooit nog verhuizen.

DO

Ik wil helemaal niet verhuizen.

INA

Nee?

DO

Nee. Ik zal nooit meer verhuizen. Mijn flat past om me heen als een schelp.

MARY

Do, wát je ook bent, een weekdier ben je niet.

DO

Wat willen jullie toch van me. Waarom moet ik opeens verhuizen. Wat hebben jullie opeens.

MAY

Ik ben een enigst kind.

AGNES

Do, ik geloof dat ik er iets van snap. Zal ik, zullen we even naar het kantoortje gaan.

DO

valt haar in de rede Jij, jij snapt altijd alles.

AGNES

Nou, dan niet.

INA

Ik zou het zelf uit moeten leggen.

DO

Alles wat ik doe wordt altijd vanzelfsprekend gevonden, maar wat ik níét doe, daar weet niemand iets van af. Het gaat ook niemand aan wat ik er allemaal voor op moet geven.

MARY

Wat geef jij dan op, Do.

DO

Van alles geef ik op, met alle liefde! Maar als jullie mij dan opeens weg willen hebben! Waar heb ik dat in godsnaam aan verdiend.

INA

Niemand wil jou weg hebben, Do. Ik dacht dat ik je de Turner zou geven omdat je zo ontzettend veel voor me doet. Maar toen dacht ik: dan maak ik haar in één klap even immobiel als ik mezelf gemaakt heb, toen. Misschien wil ze nog wel eens met de zigeuners mee, en wat dan?

DO

Dat wil ik ook, dat wil ik ook!

MAY

Met de zigeuners?

THEO

Bij wijze van spreken natuurlijk.

MAY

God, wat ben ik dom.

Do huilend af. Agnes wil achter haar aan gaan.

INA

Agnes. Ze redt zich wel.

MARY

Ina, als je dan zo verstandig bent, waarom begin je dan nu pas tot actie over te gaan. Waarom maak je ons niet allemaal eens aan het huilen zodat we ergens onze toevlucht moeten zoeken.

INA

Actie. Is dit nou actie. Maar Mary, dat heb jij toch niet nodig! Wie blijft er ontbijten.

vijfde bedrijf

scène I

In het donker

INA

Ik zal jou eens wat vertellen, dat je weet wat je aanricht, wie je te pakken neemt. Niet dat het jou iets uit zal maken, jij – jou zal het een zorg zijn, jij denkt, je denkt helemaal niet. Als je dacht, was je niet zo. Ik zal jou eens wat vertellen, als je soms denkt dat ik rijk was. Ik ben niet rijk. Ik hoor hier helemaal niet. Ik heb nooit zilveren theelepeltjes gehanteerd. Ik ben de zilveren theelepeltjes ingetrouwd. Ik ben – nooit nooit ben ik mezélf geweest. Altijd mijn best gedaan. Altijd aangepast. Dat kán jij niet. Dat kon ik wel, jammer genoeg. Onno die snapte dat. Met Onno kon ik tekeer gaan, bij Onno had ik kunnen huilen maar toen was er niks om te huilen omdat Onno er was. En toen hij dood was heb ik me weer voortreffelijk gedragen want echt rouwen dat kon niet, Onno was zoveel jonger en niemand wist er iets van. Niet wat er werkelijk was. Wel dat hij hier woonde. De zogenaamde werkstudent, had een zoon kunnen zijn. Je kan ook niet verwachten dat ál je kinderen in leven blijven als je er zoveel hebt. Het valt me nóg mee. Steel dan wat! Laat me niet zo lang in spanning! Ik snap jou niet. Ik droom aldoor dat ik jou met een bijl doormidden splijt. Het is geen droom, het is een gedachte. Ik slaap niet, ik ben wakker. Ik zou dat kunnen doen.

Zoiets kan je niet zeggen. Ik ben niet bang voor jou. Maar ik wou dat je niet

bestond. Maar je bestaat. De wereld is vol types zoals jij, rovers,
moordenaars. Er zijn er meer van dan van die nette mensen. Maar de nette
mensen zijn de baas. Overdag tenminste. Overdag heerst het fatsoen. Ik weet
niet waar ik zelf bij hoor. Niet bij de nette mensen. Ik hou me aan hun regels.
Ik zeg niet wat ik denk. Ik weet niet eens wat ik denk. Ik denk bloederig. Ik
denk: ik heb nog nooit gezegd wat ik dacht. Ik denk niet eens wat ik denk.
Daar zijn geen woorden voor. Ik lijk het meest op jou. Iedereen kletst maar.
Jij bent de enige die ik nog geloof. Wat jij doet komt heel dicht bij wat ik
denk. De chaos. Chaos is ook maar een woord. Ik kan verschrikkelijk
verlangen naar een betonmolen. Daarin te worden vermalen. Daarom. Ik ben
niet zo anders dan jij. Mijn spullen, mijn huis, soms vind ik daar wat aan. Ja,
belangrijk. Trots op. Mary is de enige die er doorheen kon kijken. De anderen
denken dat ik zo ben. Maar zo is het niet.

De baaierd past veel beter bij me, ik voel me eindelijk thuis. Ze denken dat
ik het zelf heb aangericht –

licht wordt aangeknipt

THEO

Nee dat denken we helemaal níét.

WILLIAM

Mijn god.

AGNES

Wat is er?

anderen Wat is er gebeurd?

MANFRED

O ga niet dood, ga alsjeblieft niet –

MARY

Nou heb ik nog steeds niet gezegd wat ik nog tegen haar zeggen wou. Hoe fantastisch ze was.

MANFRED

Ga alsjeblieft niet dood.

scène 2

*Tijdens deze scène zoekt iedereen uit wat van zijn gading is. Papa, William, Lynn
(nieuwe vriendin van William)*

PA

Ja, dit zou aardig zijn als het compleet was, maar de andere helft is weg. Als je die tegenkomt, Will, denk er dan aan dat het hierbij hoort. Jammer, jammer.

LYNN

loopt rond te kijken Ik vind het hier zo leuk, onaf, zo hunkerend nog.

PA

Ik ben haar een keer tegengekomen, onverwacht, bij een opening. Toen zei ze tegen mij: wat ben jij klein geworden!

Manfred en May op, duidelijk 'een stel'.

MANFRED

Dag pap. Waarom ben jij nooit eens eerder gekomen, toen ze nog leefde.

PA

Ach, Manfred.

MAY

Bent u nou de vader van iedereen? Ik snap er helemaal niets van, zo'n lieve vrouw!

Lynn wordt genegeerd.

WILLIAM

Ik heb het ook nooit helemaal begrepen. By the way, dit is Lynn –

PA

Ze deed niet mee. Ik kon er nooit zeker van zijn dat ze achter me stond.
Had ik het schitterend ingericht, dan zorgde zij wel voor de dissonant.

lacht even, ondanks zichzelf

Theo en Mary op

THEO

tot Lynn Dit is Mary, mijn eerste vrouw.

LYNN

Lynn.

MANFRED

Vergeten jullie Do niet. Het zou niet aardig zijn als alles al weg was als Do hier is, en dat duurt wel een paar dagen.

MAY

tot Lynn Do is de oudste dochter, dat weet je zeker wel. Die is het oerwoud in. Ze heeft het allemaal misschien nog niet eens gehoord.

MANFRED

Waarom, pap?

LYNN

Wat vreselijk jammer dat ik haar net niet meer heb leren kennen, aan de spullen te zien – één zo'n pul tegen een witte muur –

MANFRED

Waarom, pap?

PA

Ze zou gedacht hebben dat ik er een of andere egocentrische reden voor had. Daar kon ik niet meer tegen.

Restjes

MAY

kijkend naar de Turner Als je niet wist dat de rotsen van steen waren en dat het water stroomt, dan zou je ook wel kunnen denken dat het andersom was...

MAY

Ja mijn Engels was wel goed, bijna zo goed als mijn Nederlands, maar ik kon er niet bij bewegen. Als ik bijvoorbeeld iets prachtig vond dan zei ik niet: *met gebaren* 'wat is dat prachtig,' maar dan zei ik: *zonder gebaren* 'gee, that is really beautiful.' Snap je?

Of als ik iets was vergeten dan zei ik niet:

met gebaren 'jee, mijn portemonnee,' maar dan zei ik zoiets als: *zonder gebaren* 'I think I must have lost it somewhere.' –

MANFRED

Van alle menselijke verschijningsvormen; Eskimo's, Mongolen, Siamezen, is het mooie jonge meisje wel het allersaaiste.

DO

Vroeger, als Theo en William vochten, dan gingen ze zo – met hun koppen tegen elkaar en dan spatten de vonken er af, echt waar.

Kras werd geschreven op verzoek van Maatschappij Discordia. De première vond plaats op 18 oktober 1988 in De Toneelschuur in Haarlem.

Ina Viviane De Muynck

Do Jan Joris Lamers

William Rene Eljon

Agnes Annet Kouwenhoven

Theo Matthias de Koning

Mary Frieda Pittoors

Manfred Gerrit Bons

May Ditha van der Linden

Pa Jac Heijer

Lynn Annet Kouwenhoven

www.discordia.nl

Vlak daarna werd *Kras* ook geënceneerd door Toneelgroep Amsterdam in de regie van Gerardjan Rijnders. (première 18 april 1989)

Ina Ann Hasekamp

Do Petra Laseur

William Maarten Wansink

Agnes Celia Nufaar

Theo Fred Goessens

Mary Chris Nietvelt

Manfred Gijs de Lange

May Sylvia Millicam

Pa Adrian Brine

Lynn Sandrien Lammers

Judith Herzberg (Amsterdam, 1934) is dichtster en toneelschrijver. Begin jaren zestig debuteerde Herzberg als dichtster. Na vijf succesvolle dichtbundels, begon ze, op uitnodiging van Jan Kassies van het Instituut voor Onderzoek van het Nederlands theater in Amsterdam, te schrijven voor toneel. Wederom met succes. *Leedvermaak* door Toneelgroep Baal werd besproken als een belangrijk naoorlogs toneelstuk en werd later verfilmd door Frans Weiss (net zoals de andere twee toneelstukken *Rijgdraad* en *Simon* die onderdeel bleken te worden van een drieluik). Voor *Kras* ontving Herzberg de Nederlands-Vlaamse Toneelschrijfprijs 1989. Haar toneelwerk – net als haar poëzie – werd in verschillende talen vertaald en met name in Duitsland veel opgevoerd.

Toneelwerk

Thuisreis – 2004

Simon – 2002

De weg is weg – 200

Wie is van wie – 1999

Een golem – 1998

De Nietsfabriek – 1997

Rijgdraad – 1995

Some of my best friends – 1994

Een goed hoofd – 1991

Kras – 1989

De Caracal – 1988

De kleine zeemeermin – 1986

Merg – 1986

En/of– 1985

Dibboek – 1984

De vrouwen van Troje – 1983

Leedvermaak – 1982

De val van Icarus – 1979

Cranky box – 1976

Lieve Arthur – 1976

Dat het 's ochtends ochtend wordt – 1974

De deur stond open – 1974